

## Research Paper

# Identification Family Dynamics of Children with Learning Disabilities: A Phenomenological Study



Mahdi Arkhodi Ghalehnoei<sup>1</sup>, Seyed Amir Amin Yazdi<sup>2\*</sup>, Hossein Kareshki<sup>3</sup> & Seyed Ali Kimiaee<sup>4</sup>

1. Ph.D Student in Educational Psychology, Ferdowsi University, Mashhad, Iran.
2. Professor, Educational Psychology Department, Ferdowsi University, Mashhad, Iran.
3. Associate Professor of Educational Psychology, Educational Psychology Department, Ferdowsi University, Mashhad, Iran.
4. Associate Professor of Educational Counseling, Educational Psychology Department, Ferdowsi University, Mashhad, Iran.



**Citation:** Arkhodi Ghalehnoei, M., Amin Yazdi, S.A., Kareshki, H. & Kimiaee, S.A. (2022). [Identification Family Dynamics of Children with Learning Disabilities: A Phenomenological Study (Persian)]. *Journal of Learning Disabilities*, 12(1):6-21. <https://doi.org/10.22098/jld.2022.10241.1994>

**doi:** 10.22098/jld.2022.10241.1994



### Article Info:

**Received:** 2022/01/29

**Accepted:** 2022/08/20

**Available Online:** 2022/12/19

### Key words:

Family Dynamics,  
Learning Disabilities,  
Phenomenology,  
Qualitative Research.

## ABSTRACT

**Objective:** The aim of this study was to identify the family dynamics of children with learning disabilities.

**Methods:** The research method was qualitative descriptive phenomenology. The statistical population was the parents of children with learning disabilities. Purposeful sampling method used to select the sample. Data collected using in-depth semi-structured interviews. Considering the theoretical saturation criterion for determining the sample size, the interviews continued and the number of participants reached twenty. Data analyzed by Colaizzi descriptive phenomenology.

**Results:** The results showed that the lived experience of parents of children with learning disabilities consisted of three main themes and 9 sub-themes including child issues (comorbid disorders, developmental history and behavioral challenges of the child), school issues and family issues (developmental -educational functions, economic and environmental challenges, impact on the family, social challenges, parental challenges and limited parental literacy).

**Conclusion:** The findings of this study expand the past literature on family dynamics and the factors extracted in the field of family dynamics can have many practical implications for therapists of learning disabilities.

## Extended Abstract

### 1. Introduction

**L**

earning disabilities, as one of the most controversial categories of education, refers to a defect in one or more basic psychological processes related to the comprehension or use of language that manifests as an inability to listen, think, speak, read, write, spell or do mathematical calculations (Grigorenko, Compton, Fuchs, Wagner, Willcutt & Fletcher, 2019). Learning disabilities, which are seen in 8% to 10% of students for various reasons, can have wider

consequences of educational deficiencies and affect various aspects of individual and family life, including academic failure and reduced mental health, and have a direct impact on mental health of individual and family and is reciprocally affected by it (Halahan, Lloyd, Kauffman, Weiss, & Martinez, 2011). Despite many efforts in the field of learning disabilities, most common studies and interventions in the field of learning disabilities focus only on the cognitive dimensions of learning disabilities and for the pathology and treatment of these disabilities, relying on diagnostic symptoms, have taken steps to reduce the symptoms (Waber, Boiselle, Forbes, Girard, & Sideridis, 2019).

\*Corresponding Author:

Amir amin yazdi

Address: Professor, Educational Psychology Department, Ferdowsi University, Mashhad, Iran.

Tel: +98 (51) 38803000

E-mail: [yazdi@um.ac.ir](mailto:yazdi@um.ac.ir)

But other factors affecting learning disabilities such as emotional, developmental, family, social, etc., as well as the consequences of these disabilities on these indicators have been neglected. One of these factors is family dynamics.

Family dynamics has an important effect on people's attitudes toward themselves, family and society, and by its nature, it affects relationships, behavior and health in the individual, social, family, educational, etc. areas (Becvar & Becvar, 2013; Cui & Hong, 2021; Delalibera et al., 2015; Prickett, 2018; Sexton, 2019). Therefore, examining these dynamics with a holistic and integrated approach can be effective in assessing and treating so as to better identify issues related to the child in the family and its nature to help improve the educational situation and learning problems of students with learning disabilities (Hassanpour, 2018). Therefore, with the aim of discovering family dynamics and using it to improve educational relationships, pathology of family problems and helping the integrated development of children with learning disabilities, this study examines the family dynamics of these children in a phenomenological context. In qualitative phenomenological research, lived experience refers to a representation of the experiences and choices of a particular person and the knowledge that he or she acquires from these experiences and choices.

## 2. Materials and Methods

The research method is qualitative and according to

the purpose of the research and achieving the lived experience of individuals, the phenomenological method used. Phenomenological research seeks the answer to the question, what is the structure and nature of the experience of a phenomenon by humans? The statistical population included parents of children with learning disabilities living in Mashhad. Purposeful sampling method used to select the sample. Data collected using in-depth semi-structured interviews. In the present study, the theoretical saturation criterion considered to determine the sample size and the interviews continued until saturation. In the end, the number of participants in the study reached 20. The study participants answered the general question, "What problems has your child's learning problem created in your family?" Data analyzed by descriptive phenomenological method. Four separate Goba and Lincoln criteria used for data reliability.

## 3. Results

The analysis and coding of the findings led to the emergence of three main themes, which are: child issues (including sub-themes of comorbid disorders, developmental history, and child behavioral challenges); School and family issues (including sub-themes of educational-developmental functions, environmental and economic challenges, impact on the family, social challenges, parental challenges and limited parental literacy). The following is a description of these codes and categories in Table 1.

**Table 1. Summary of titles of concepts and categories extracted from qualitative interviews**

Main themes	Sub-themes	
1. Child issues	Co-occurring disorders	Stress and anxiety, dependence, attention deficit/ hyperactivity disorder, sensory processing disorder
	Growth history	Delay in language development, pregnancy, delivery problems
	Child Behavioral Challenges	Difficulty expressing emotions, low responsibility, aggression, difficulty communicating with peers, motivation to do homework
2. School issues	Quality of teaching, communication with students, lack of support, large volume of assignments, inappropriate evaluation	
3. Family issues	developmental-educational functions	Low happiness and joy, reaction to emotions, cold emotional relationships, limited relationships, excessive use of mobile phones and television, lack of conversation within the family, interference from others, parental understanding, not caring about opinions and ideas, sharing feelings, dealing with problems logically, Order and regularity, too easy/ strict
	Economic and environmental challenges	The role of economic problems in family peace, the role of economic problems in treatment, limited space for play and movement
	Impact on the family	Concern about the future, negative impact on parents and life, concern about the awareness of others about the child's learning difficulties
	Social challenges	School closures, disruption of treatment, escalation of tensions, limited relationships and entertainment
	Parent Challenges	Lack of emotion control, parental depression, parental stress, busyness, inadequate physical presence, marital disputes
	Limited parenting literacy	Comparing the child with others, not accepting the child's problem, neglecting and not following the learning problem, not recognizing learning disorders, high academic expectations, play and its fit with the learning problem

#### 4. Discussion and Conclusion

The results provided in-depth insights into the family dynamics of children with learning disabilities. One of the features of this study that distinguishes it from previous studies was the adoption of a phenomenological approach and the study of the subject from the perspective of those involved in the research. Another distinguishing feature of the present study is the use of the developmental, individual differences, relationship-based approach (DIR), with a holistic perspective, examined the issue of family dynamics of children with learning disabilities in an integrated context and considering all its aspects. In this study, the obtained model of family dynamics included three main themes: child issues, school issues, and family issues. Therefore, it can be said that the multifactorial model is a good model for identifying family dynamics. The distinguishing feature of this study, however, was the study of family dynamics of children with learning disabilities, and the other studies also showed the three dimensions of child, school and family that can affect family dynamics.

#### 5. Ethical Considerations

##### Compliance with ethical guidelines

All ethical principles were considered in this article. The participants were informed about the purpose of the research and its implementation stages. They also were assured about the confidentiality of their information and were free to leave the study whenever they wished, and if desired, the research results would be available to them. This research has a confirmation code for observing ethical principles with the number IR.UM.REC.1400.184 of the Research Ethics Commission of Ferdowsi University of Mashhad.

##### Funding

This study has not received any financial support from any organization or institution.

##### Authors' contributions

All authors have participated in the design, implementation and writing of all parts of the research.

##### Conflicts of interest

According to the authors of this article, there is no conflict of interest.

## مقاله پژوهشی

## شناسایی پویایی‌های خانواده کودکان با ناتوانی یادگیری: یک مطالعه پدیدارشناختی

مهدی ارخودی قلعه نوئی<sup>۱</sup>، سید امیر امین یزدی<sup>۲\*</sup>، حسین کارشکی<sup>۳</sup> و سید علی کیمیایی<sup>۴</sup>

۱. دانشجوی دکتری رشته روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

۲. استاد روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

۳. دانشیار روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

۴. دانشیار مشاوره، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

## چکیده

## اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۹/۲۸

## هدف:

هدف پژوهش حاضر شناسایی پویایی‌های خانواده کودکان با ناتوانی‌های یادگیری بود.

## روش‌ها:

روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی توصیفی بود. جامعه آماری والدین کودکان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری بودند. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. داده‌ها با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته عمیق گردآوری شد. با در نظر گرفتن معیار اشباع نظری برای تعیین حجم نمونه، مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع ادامه یافت و در پایان تعداد شرکت‌کنندگان به ۲۰ نفر رسید. داده‌ها به روش پدیدارشناسی توصیفی کلایزی تحلیل شد.

## یافته‌ها:

نتایج نشان داد تجربه زیسته والدین کودکان با ناتوانی‌های یادگیری مشتمل بر سه مضمون اصلی و ۹ زیر مضمون فرعی شامل مسائل کودک (شامل زیر مضمون‌های اختلالات همبود، سابقه رشدی و چالش‌های رفتاری کودک)، مسائل مدرسه و مسائل خانواده (شامل زیر مضمون‌های کارکردهای تحولی-تربیتی، چالش‌های اقتصادی و محیطی، تأثیر روی خانواده، چالش‌های اجتماعی، چالش‌های والدین و سواد والدینی محدود) بود.

## نتیجه‌گیری:

یافته‌های این پژوهش ادبیات گذشته در زمینه پویایی‌های خانواده را گسترش می‌دهد و عوامل استخراج شده در زمینه پویایی‌های خانواده می‌تواند تلویحات کاربردی فراوانی برای درمانگران ناتوانی‌های یادگیری داشته باشد.

## کلیدواژه‌ها:

پویایی‌های خانواده، ناتوانی‌های یادگیری، پدیدارشناسی، پژوهش کیفی.

## مقدمه

ناتوانی‌های یادگیری<sup>۱</sup> به‌عنوان یکی از جنجال‌برانگیزترین مقوله‌های آموزش و پرورش (گریگورنکو، کامپتون، فوش، واگنر، ویلکات و فلچر<sup>۲</sup>، ۲۰۱۹) به‌نقص در یک یا چند فرآیند روان‌شناختی پایه مربوط به درک یا کاربرد زبان، اشاره دارد که به‌صورت ناتوانی در گوش دادن، فکر کردن، صحبت کردن، خواندن، نوشتن، هجی کردن یا انجام محاسبات ریاضی بروز می‌کند (هالاها، لوید، کافمن، ویس و مارتینز، ۱۳۹۲) ناتوانی‌های یادگیری که در ۸ تا ۱۰ درصد دانش‌آموزان به‌علل مختلف دیده می‌شود (ساینیو، الک‌اند، آهون و کیورو<sup>۳</sup>، ۲۰۱۹) می‌تواند پیامدهای وسیع‌تری از نقص و ضعف‌های آموزشی داشته باشد (وبر، بوئیسله، فوربس، گیرارد و سیدریدیس<sup>۴</sup>،

۲۰۱۹) و ابعاد مختلف زندگی فرد و خانواده از جمله افت تحصیلی و کاهش سلامت روان فرد را متأثر سازد (گراهام، هبرت، فیشمن، ری و رز<sup>۵</sup>، ۲۰۲۰) و تأثیر مستقیمی بر بهداشت روانی فرد و خانواده داشته و به‌طور متقابل از آن تأثیر می‌پذیرد (اصغری نکاح، ۱۳۹۱). باوجود تلاش‌های فراوان در حوزه ناتوانی‌های یادگیری، اغلب مطالعات و مداخلات رایج در زمینه ناتوانی‌های یادگیری صرفاً بر ابعاد شناختی ناتوانی‌های یادگیری پرداخته و برای آسیب‌شناسی و درمان این

1. Learning Disabilities (LD)
2. Grigorenko, Compton, Fuchs, Wagner, Willcutt & Fletcher
3. Sainio, Eklund, Ahonen & Kiuru
4. Waber, Boiselle, Forbes, Girard, & Sideridis
5. Graham, Hebert Fishman, Ray & Rous

\* نویسنده مسئول:

امیر امین یزدی

نشانی: استاد روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

تلفن: ۳۸۸۰۳۰۰۰ (۵۱) ۹۸+

پست الکترونیکی: yazdi@um.ac.ir

## ناتوانی‌های یادگیری

می‌توان مبتنی بر پژوهش‌ها و ادبیات پیشین، توسط شاخص‌هایی چون کنش‌ها و واکنش‌های موجود در خانواده، الگوهای روابط و تعاملات اعضای خانواده، نگرانی‌ها و منابع استرس، تعارضات، کیفیت زندگی و وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ارزش‌ها و باورها، ویژگی‌های شخصیتی اعضای خانواده، الگوهای فرزند پروری و ... توصیف نمود (سوئی و هونگ<sup>۲۱</sup>، ۲۰۲۱؛ پریکت<sup>۱</sup>، ۲۰۱۸؛ دلاییرا، پرسا، کولهو، باربوسا و فرانکو<sup>۱۱</sup>، ۲۰۱۵؛ بکوار و بکوار<sup>۱۲</sup>، ۲۰۱۳؛ سکستون<sup>۱۳</sup>، ۲۰۱۹). پویایی خانواده تأثیر مهمی بر نگرش افراد نسبت به خود، خانواده و اجتماع داشته و به طبع آن روابط، رفتار و سلامت فرد را در حوزه‌های فردی، اجتماعی، خانوادگی، تحصیلی و ... تحت تأثیر قرار می‌دهد (هارکونن، برناردی و بوئرترین<sup>۱۴</sup>، ۲۰۱۷). لذا بررسی این پویایی‌ها با رویکردی کل‌گرا و یکپارچه می‌تواند در جهت ارزیابی و درمان اثربخش باشد؛ به طوری که به تشخیص بهتر مسائل مرتبط با کودک در خانواده و به طبع آن کمک به بهبود وضعیت تحصیلی و نیز مشکلات یادگیری دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی یادگیری کمک شایانی کند (حسن‌پور، ۱۳۹۷)؛ بنابراین، با هدف کشف پویایی‌های خانواده و استفاده از آن در جهت بهبود روابط تربیتی، آسیب‌شناسی مشکلات خانوادگی و کمک به تحول یکپارچه کودکان با ناتوانی‌های یادگیری، این پژوهش به بررسی پویایی‌های خانواده این کودکان در یک بستر پدیدارشناسانه می‌پردازد.

### روش پژوهش

رویکرد پژوهش کیفی است که با توجه به هدف پژوهش و دستیابی به تجربه زیسته افراد، از روش پدیدارشناسی استفاده شد. پژوهش پدیدارشناسی پاسخ این پرسش را جستجو می‌کند که ساختار و ماهیت تجربه یک پدیده توسط انسان‌ها چیست؟ (ون مانن<sup>۱۵</sup>، ۲۰۱۶).

1. Developmental, individual differences, relationship-based approach (DIR)
2. Greenspan & Wieder
3. Thayer & Bloomfield
4. Smith-Foley & Dunn
5. Madrigal
6. Family Dynamics
7. Abrams & Kaslow
8. Tomlinson, White & Wilson
9. Cui & Hong
10. Prickett
11. Delalibera, Presa, Coelho, Barbosa & Franco
12. Becvar & Becvar
13. Sexton
14. Härkönen, Bernardi & Boertien
15. Van Manen

ناتوانی‌ها، با تکیه بر نشانگان تشخیصی، در جهت کاهش نشانگان قدم برداشته‌اند، اما سایر عوامل مؤثر بر ناتوانی‌های یادگیری چون شاخص‌های هیجانی، تحولی، خانوادگی، اجتماعی و ... و نیز پیامدهای این ناتوانی‌ها بر شاخص‌های مذکور مغفول مانده است.

به لحاظ تاریخی، پژوهشگران، درمانگران و معلمان مسائل مربوط به انسان را در مسیرهای مستقل از هم و مجزایی در نظر می‌گرفتند، اما از منظر رویکرد تحول یکپارچه (تحولی-تفاوت‌های فردی مبتنی بر ارتباط<sup>۱</sup>) که توسط گرسنپن و ویدر<sup>۲</sup> (۱۹۹۷) مطرح شد، حوزه‌های مختلف مرتبط با انسان بسیار درهم‌تنیده بوده و نمی‌توان آن را به صورت مجزا در نظر گرفت (ویدر، ۲۰۲۰). این رویکرد به بنیان‌ها و ریشه آن برای ایجاد یک فرآیند سالم در تحول می‌پردازد و معتقد است عدم وجود برخی نشانه‌ها به معنی عدم وجود مشکل نیست و لذا برای رفع مشکلات کودکان، به جای تمرکز بر کاهش نشانه‌ها، می‌بایست به کودک در جهت کسب توانمندی‌های تحولی اساسی همچون ارتباط، مبادله و تفکر کمک شود (تایر و بلومفیلد<sup>۳</sup>، ۲۰۲۱)؛ بنابر این رویکرد، هر کودک تحت تأثیر این عوامل سه‌گانه رشد، تفاوت‌های فردی و الگوهای تعامل، رشد متفاوتی را تجربه می‌کند که عملکرد او را تحت تأثیر قرار می‌دهد (اسمیت-فولی و دان<sup>۴</sup>، ۲۰۱۹).

در رویکرد تحول یکپارچه، یکی از عوامل مهم مرتبط با ناتوانی‌های یادگیری که متقابلاً بر روند درمان دانش‌آموزان نیز اثرگذار است، عوامل محیطی خانواده است. عوامل مرتبط با محیط خانواده بر بسیاری از رفتارهای کودکان تأثیرگذار هستند و متقابلاً تحت تأثیر مشکلات یادگیری کودک نیز هستند (مادریگال<sup>۵</sup>، ۲۰۰۶). در این رویکرد، سبک تربیتی خانواده و تفاوت‌های فردی مبتنی بر عوامل زیستی، منجر به تفاوت در الگوهای تعاملی بین کودک و اطرافیان می‌شود که بر چگونگی دستیابی و تسلط کودک بر قابلیت‌های تحولی هیجانی کارکردی، بر تحقق و یا عدم تحقق توانایی‌های بالقوه فرد (بخصوص توانایی‌های شناختی مرتبط با یادگیری) مؤثر است (امین یزدی و همکاران، ۱۳۹۴).

یکی از مهم‌ترین عوامل محیطی مرتبط با ناتوانی‌های یادگیری، پویایی‌های خانواده<sup>۶</sup> است (آبرامز و کاسلو<sup>۷</sup>، ۱۹۷۶). پویایی‌های خانواده به‌عنوان روش‌های منحصربه‌فردی است که توسط هر یک از اعضای خانواده، برای تعامل درون خانواده به کار می‌گیرد، تعریف می‌شود (تامپلسون، وایت و ویلسون<sup>۸</sup>، ۱۹۹۰). پویایی‌های خانواده را

فرآیند فعال در پراتر گذاری<sup>۱۱</sup> را اعمال کرد تا از ورود پیش فرض‌های محقق جلوگیری شود. برای تضمین قابلیت اطمینان<sup>۱۱</sup> متن مصاحبه جهت کدگذاری به همکاران پژوهشگر داده شد و ضریب توافق بالای ۸۵ درصد در این زمینه به دست آمد. ملاحظات اخلاقی در این پژوهش به شرح زیر رعایت شد: رضایت کتبی آن‌ها برای مشارکت اخذ شده و به افراد اطمینان داده شد که نام و نشان آن‌ها در فرآیند گردآوری و انتشار داده‌ها ناشناخته می‌ماند. حق خروج از پژوهش در هر مرحله‌ای از پژوهش به مشارکت کنندگان داده شد. این پژوهش دارای کد تأییدی رعایت اصول اخلاقی به شماره IR.UM.REC.1400.184 کمیسیون اخلاق پژوهش دانشگاه فردوسی مشهد است.

#### یافته‌ها

شرکت کنندگان در پژوهش مشتمل بر ۱۸ مادر، یک پدر و یک مادر بزرگ بودند که گستره سنی آنان از ۲۵ تا ۵۸ سال با میانگین ۳۶/۵ سال بود. ویژگی‌های جمعیت شناختی آنان در جدول یک آمده است.

1. Given
2. purposive sampling
3. in-depth interweave
4. saturation
5. Colaizzi Descriptive phenomenology
6. truthworthines
7. Molina-Azorin
8. credibility
9. Confirmability
10. Bracketing
11. Dependability

در تحقیقات پدیدارشناختی کیفی، منظور از تجربه زیسته یک بازنمایی از تجربیات و انتخاب‌های یک شخص معین و دانشی است که او از این تجربیات و انتخاب‌ها به دست می‌آورد (گیون، ۲۰۰۸). جامعه آماری شامل والدین کودکان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری ساکن شهر مشهد بود. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری هدفمند<sup>۲</sup> استفاده شد. با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته عمیق<sup>۳</sup> جمع‌آوری شد. در پژوهش حاضر معیار اشباع نظری<sup>۴</sup> برای تعیین حجم نمونه در نظر گرفته شد و مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع ادامه یافت. در پایان تعداد شرکت کنندگان در پژوهش به ۲۰ نفر رسید. شرکت کنندگان در پژوهش به این سؤال کلی پاسخ دادند که "مشکل یادگیری فرزندتان چه مسائلی را در خانواده شما ایجاد کرده است؟".

داده‌ها به روش پدیدارشناسی توصیفی کلایزی<sup>۵</sup> (۱۹۷۸) تحلیل شد. جهت اعتمادپذیری<sup>۵</sup> داده‌ها از چهار معیار جداگانه گوبا و لینکلن<sup>۶</sup> (به نقل از مولینا-آزورین<sup>۷</sup>، ۲۰۱۶) استفاده شد. برای تضمین قابلیت اعتبار<sup>۸</sup> پژوهشگر علاوه بر اینکه در حین مصاحبه در قسمت‌های مختلف برداشت خود را از موضوع مطرح شده از مصاحبه‌شونده سؤال می‌کرد تا در صورت برداشت نادرست اصلاح شود، پس از اتمام مصاحبه‌ها و رونوشت آن، مصاحبه‌های رونوشت شده را به چند نفر از مشارکت کنندگانی که در دسترس بودند بازگرداند و به صورت حضوری یا تلفنی به آن‌ها به بیانی ساده توضیح داد تا آن‌ها را تأیید کنند که برداشت پژوهشگر همان چیزی بوده است که آن‌ها بیان کرده‌اند یا خیر. جهت تضمین قابلیت تصدیق<sup>۹</sup> داده‌ها محقق یک

#### جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه مورد مصاحبه

شماره	نقش در خانواده	سن	تحصیلات	وضعیت اقتصادی	وضعیت اشتغال	منطقه محل زندگی
۱	مادر	۳۹	دیپلم	متوسط	شاغل	متوسط
۲	مادر	۳۹	دیپلم	متوسط	خانه‌دار	متوسط
۳	مادر	۳۳	زیر دیپلم	ضعیف	خانه‌دار	متوسط
۴	مادر	۳۶	زیر دیپلم	متوسط	خانه‌دار	کم برخوردار
۵	مادر	۳۸	زیر دیپلم	ضعیف	خانه‌دار	متوسط
۶	مادر	۳۴	زیر دیپلم	ضعیف	خانه‌دار	کم برخوردار
۷	مادر	۲۵	لیسانس	ضعیف	خانه‌دار	متوسط
۸	مادر	۳۳	زیر دیپلم	ضعیف	خانه‌دار	کم برخوردار
۹	مادر	۴۳	زیر دیپلم	ضعیف	خانه‌دار	متوسط
۱۰	مادر	۴۴	زیر دیپلم	متوسط	شاغل	متوسط
۱۱	مادر	۳۰	زیر دیپلم	متوسط	خانه‌دار	متوسط
۱۲	مادر	۳۵	دیپلم	ضعیف	خانه‌دار	کم برخوردار

شماره	نقش در خانواده	سن	تحصیلات	وضعیت اقتصادی	وضعیت اشتغال	منطقه محل زندگی
۱۳	مادر	۴۴	دیپلم	ضعیف	شاغل	متوسط
۱۴	مادر بزرگ	۵۸	فوق لیسانس	خوب	خانه‌دار	برخوردار
۱۵	پدر	۳۶	لیسانس	خوب	شاغل	برخوردار
۱۶	مادر	۳۶	زیر دیپلم	متوسط	خانه‌دار	برخوردار
۱۷	مادر	۳۸	لیسانس	خوب	شاغل	برخوردار
۱۸	مادر	۳۴	لیسانس	خوب	شاغل	برخوردار
۱۹	مادر	۳۹	لیسانس	خوب	خانه‌دار	برخوردار
۲۰	مادر	۴۰	زیر دیپلم	متوسط	خانه‌دار	برخوردار

### روش پژوهش

تحلیل و مقوله‌بندی توصیفات شرکت‌کنندگان به شناسایی ۳ مضمون اصلی مسائل کودک، مسائل مدرسه و مسائل خانواده منجر شد که در ادامه توضیح آن آمده است.

#### ۱- مسائل کودک

این مضمون به ویژگی‌هایی اشاره می‌کند که مرتبط با خود کودک مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری است. ویژگی‌های جسمی و روانی شامل

اختلالات همبود با ناتوانی یادگیری، سابقه رشدی کودک و چالش‌های رفتاری کودک که می‌تواند ناشی از ناتوانی یادگیری باشد و یا بر ناتوانی یادگیری کودک تأثیرگذار باشد. این ویژگی‌های فردی می‌تواند کلیت پویایی خانواده را تحت تأثیر قرار دهد. خلاصه عناوین مفاهیم و مقولات استخراج‌شده در این مضمون به همراه برخی اظهارات مشارکت‌کنندگان در جدول ۲ آمده است.

#### جدول ۲. خلاصه عنوان مفاهیم و مقولات استخراج‌شده از مصاحبه‌های کیفی در مضمون مسائل کودک

مضمین فرعی	مفاهیم	نمونه اظهارات مشارکت‌کنندگان
اختلالات همبود	استرس و اضطراب	آگه بدون من نیستم به قدری استرس میگیره که همونجا در لحظه خون دماغ میشه حتی میگوین تا مامانت بیاد مبین خون دماغ شده" (مصاحبه شماره ۱۷)
	وابستگی	"خیلی وابسته به باباشه و به منم وابسته هست. باباش ماهی یه بار دو بار میره شهرستان از چند ساعت قبل تا یه روز بعد بکسره گریه می‌کنه بغض می‌کنه" (مصاحبه شماره ۱)
	نقص توجه / بیش‌فعالی	"کوروش که نقص دقت و توجه داره و توی کلاس کلمات را باید برایش هجی کنند و آهسته آهسته و با تکرار برایش توضیح بدن" (مصاحبه شماره ۱۷)
سابقه رشدی	اختلال پردازش حسی	"حساسه دوست نداره کسی بوسش کنه هر کسی رو دوست نداره بوسش کنه اول که خیلی خجالت می‌کشید... یه وقتایی می‌گه وای گوشم کر شد وای مامان چقدر داره اذیتم میکنه این صدا بلند صحبت می‌کنی جلوی گوش من داد نزن ناراحت میشه می‌گه منم بیام جلو گوشت داد بزمن می‌گم من داد نزنم نه بلند صحبت کردی" (مصاحبه شماره ۱۶)
	تأخیر در رشد زبان	"همه چیزش خوب بود ولی حرف زدنش از ۴ و ۵ سالگی به بعد به حرف اومد" (مصاحبه شماره ۹)
	مشکلات دوران بارداری	"یه سختیایی بود من یه جایی سرایدار بودم طاهار رو باردار بودم عروسی گرفتیم رفتیم یه جایی توی بهارستان سرایدار شدیم بعد اونجا خیلی اذیت بودم بعد بچه شهرستان بودم اونجا هم به زیر زمینی بود دیگه خیلی اذیت بودم از همه لحاظ هم از لحاظ مالی و روحی هم از لحاظ مهر و محبت همه چی خیلی برام سخت بود اذیت شدن اون موقع تا حالا هم باردار بودم خیلی حرص داد منو استرس اینو داشتم". (مصاحبه شماره ۱۶)
مشکلات زایمان	"زایمان زودرس داشتم یه چند روزیم تو دستگاه بود ۵ روز تو دستگاه بود انگار توی ماه ۸ بدنیا اومد بعد دیگه گفتن قبلش مشکل داره خیلی این ور اون ور رفتیم" (مصاحبه شماره ۷)	

مضامین فرعی	مفاهیم	نمونه اظهارات مشارکت‌کنندگان
چالش‌های رفتاری کودک	مشکل در ابراز هیجانات	"نمی‌تونه قشنگ ابراز کنه هیجانشو در حد خیلی کم جمله‌های خیلی ناقص به کار میبره... عصبانی هم بشه داد و بیداد" (مصاحبه شماره ۷)
	مسئولیت‌پذیری پایین	"نه مسئولیت‌پذیر نیس مگر چیزی که فقط خودش دلش بخواد مثلاً بگم برو لباساتو جمع کن میگه نه من دوست ندارم" (مصاحبه شماره ۳)
	پرخاشگری	"البته پرخاشگری داره عصبی می‌شد خود خانم حسینی دکتر معرفی کرد رفتیم الان یه قرصی داره میخوره ولی همچنان پرخاشگریشو داره" (مصاحبه شماره ۱۴)
	مشکل در ارتباط با همسالان	"کسی که از خودش قلدرتر باشه رو دوست نداره زیر دست کسی باشه... خیلی قلدره یک حس قلدری داره که سینه سپر میکنه جلوی بقیه وامیسه و یکم صداشم میده بالا که مثلاً منم نسبت به ضعیف‌تر خودش اینجوریه نسبت به قوی‌تر خودش" (مصاحبه شماره ۷)
	انگیزه انجام تکالیف	"خب بچه‌های حالا نسل جدید خیلی ریلکسن خیلی مثلاً نوه من نسبت به تکالیفش خیلی راحت‌تر جوش میزنه نه انجام میده میگه تکالیف خودمه من باید انجام بده کس دیگه ای نباید نظر بده" (مصاحبه شماره ۱۴)

## ۲- مسائل مدرسه

مدرسه یکی از عواملی است که والدین معتقد بودند می‌تواند در ناتوانی یادگیری فرزندشان و همچنین پویای‌های خانواده مؤثر باشد. و می‌تواند مسائل مرتبط با آن را در خانواده تحت تأثیر قرار دهد. خلاصه عناوین مفاهیم و مقولات استخراج‌شده در این مضمون به همراه برخی اظهارات مشارکت‌کنندگان در جدول ۳ آمده است.

## جدول ۳. خلاصه عنوان مفاهیم و مقولات استخراج‌شده از مصاحبه‌های کیفی در مضمون مسائل مدرسه

مفاهیم	نمونه اظهارات مشارکت‌کنندگان
تدریس معلم	"معلمی که سال اول آوردن تجربه اولش بود خیلی نمیدونست چجوری باید با این بچه کار کنه" (مصاحبه شماره ۷)
ارتباط با دانش‌آموز	"معلمش اصلاً بلد نیست با این ارتباط بگیره (مصاحبه شماره ۱۴): "رابطش با معلمش از اول خوب نبود" (مصاحبه شماره ۷)
عدم حمایت	"معلمش هم کاری نداره این درس می‌نویسه نمی‌نویسه انگار نه انگار کلاً ولش کرده" (مصاحبه شماره ۱۸)
حجم زیاد تکالیف	"تکالیف‌های مدرسه شون خیلی زیاده تکالیفم که دیکته هست روخوانی هست تمرین کارت لغت هست باید انجام بده خوب به هر حال خیلی وقت بیشتری رو میگیره نسبت به بچه‌های دیگه" (مصاحبه شماره ۱۴)
ارزشیابی نامناسب	"اینا هر روز امتحان دارن. هیچی هم بلد نیست ولی همینجوری ازش امتحان می‌گیرن" (مصاحبه شماره ۱۹)

## ۳- مسائل خانواده

علاوه بر مسائل کودک و مسائل مرتبط با مدرسه که می‌تواند پویای‌های خانواده را تحت تأثیر قرار دهد، موضوعات درون خانواده نقش اساسی در پویایی‌های خانواده دارند. مسائلی چون کارکردهای تحولی- تربیتی، چالش‌ها و مسائل اقتصادی و محیطی خانواده و تأثیری که مشکلات یادگیری روی خانواده می‌گذارد، چالش‌های اجتماعی، چالش‌های والدین و سواد والدینی محدود از جمله مضامین فرعی بود که از مصاحبه‌های والدین استخراج شد.

## جدول ۴. خلاصه عنوان مفاهیم و مقولات استخراج‌شده از مصاحبه‌های کیفی در مضمون مسائل خانواده

مضامین فرعی	مفاهیم	نمونه اظهارات مشارکت‌کنندگان
کارکردهای تحولی- تربیتی	شادی و لذت کم	"الان هم بخاطر کرونا هم بی‌پولی تفریحاتمون کمتر شده خیلی خیلی کم شده" (مصاحبه شماره ۱)
	واکنش به هیجانات	"نه خب الان با همسر اختلاف داریم همش تنش همش درگیری نمیدونم چیکار کنم واقعاً" (مصاحبه شماره ۹).
	روابط عاطفی سرد	"کلاً شوهر من اخلاقتش یکمی سرده یکمی کلاً از اولم اینجوری بود... اون محبتی که باید به خانواده به بچه‌ها داشته باشه رو نداره" (مصاحبه شماره ۱۸).
	روابط محدود	"من خودم اهل رفت و امدم ولی خانومم نه به ذره ارتباط‌گیری‌های خانومم کمه کم‌رنگه... کلاً خانواده پر رفت و آمد ای نیستیم فقط همین پدر مادران دیگه" (مصاحبه شماره ۱۵)



استفاده زیاد از موبایل و تلویزیون	"این (کودک) دائماً با گوشی بازی میکنه... همسر من همش توی موبایلش" (مصاحبه شماره ۱۹). "آره همه جا پای ایکس باکس یا پایه موبایله" (مصاحبه شماره ۱۴)	
نبود گفتگو درون خانواده	"شوهرم سرش توی کار خودشه... یعنی تو اتاق خودشه... خیلی کم پیش میاد ما در مورد یه موضوعی توی خانواده بحث و گفتگو کنیم" (مصاحبه شماره ۷).	
دخالت اطرافیان	"بحث خانواده هر دومون میدونیم خانواده‌ها اینجا اوضاع رو بهم میزنن... با شیوه تربیتی ما همراه نمیشن" (مصاحبه شماره ۳)	
تفاهم تربیتی والدین	"همسر من خیلی همراه نیست... بعضی وقتا مخصوصاً تو همین درس خوندن که میگه حالا مهم نیست درس ولی من میگم نه باید درس بخونه... من خودم خیلی باهاش کار می‌کنم ولی شوهرم همش میگه ولش کن نمیخاد اذیتش نکن" (مصاحبه شماره ۱۸)	
اهمیت ندادن به نظرات و ایده‌ها	"نه خیلی به نظر بچه‌ها اهمیت نمیدیم بچه‌ها دیگه نمیشه که زندگی رو بر میل اونا اداره کرد" (مصاحبه شماره ۲).	
اشتراک احساسات	"بچه‌ها مشکلی داشته باشن نمایان حرف بزَن مثلاً چی شده چرا ناراحتن" (مصاحبه شماره ۵)	
برخورد منطقی با مشکلات	"آگه تکلیف انجام نده من روش فشار میارم... دعواش می‌کنم کتک می‌زنم" (مصاحبه شماره ۲).	
نظم و قانونمندی	"الان دیگه بچه‌ها نمیزارن ناخواگاه انضباط بهم ریخته مثلاً از مهمونی میاد وسط حال روی مبل یکی این ور یکی اون ور... " (مصاحبه شماره ۳)	
سهل‌گیری/سخت‌گیری	"دانیال کلاً آزاده... کاری نداریم سخت نمی‌گیریم بهش" (مصاحبه شماره ۱).	
نقش مشکلات اقتصادی در آرامش خانواده	"ما از اول زندگی مبل نداشتیم من خیلی اینو دوست دارم میگم کسی میاد من خجالت می‌کشم خونمون مثل مسجد میمونه تورو خدا یه کاری کن بخر قسطیش کن هر جور شده" (مصاحبه شماره ۱۸)	چالش‌های اقتصادی و محیطی
نقش مشکلات اقتصادی در درمان	"خب اره باید پول باشه که بریم مشاوره... خیلی وقتا شده پول نبوده نرفتم مشاوره دیگه" (مصاحبه شماره ۱۳)	
محدود بودن فضای بازی و حرکت	"خب خود آپارتمان نشینی و محدودیت‌هایی که تو خونه هست بشین نکن سر صدا نکن فلان و اینا بچه رو محدود رو میکنه این یک و دو نوع و شیوه زندگی‌ای که ما الان داریم" (مصاحبه شماره ۱۵)	
نگرانی نسبت به آینده	"برام مهمه که از این وضعیت در بیاد دوست ندارم اینجوری باشه چون دخترم هست برای آینده خیلی نگرانم" (مصاحبه شماره ۱۱)	تأثیر روی خانواده
تأثیر منفی روی والدین و زندگی	"کلاً من جوشی شدم بخاطر این یکسره جوش می‌زنم" (مصاحبه شماره ۱۳)	
نگرانی از آگاهی دیگران از مشکل یادگیری کودک	"تو مهمونیم واقعاً اعصابمو بهم میریزه ابرومون جلوه‌م میره همش داریم با هم می‌جنگیم... برای همین همیشه نگرانم بقیه بفهمن که این مشکل یادگیری داره" (مصاحبه شماره ۳).	
تعطیلی مدرسه	"چون بخاطر کرونا یک هفته بیشتر نرفت مدرسه نداشتیم بره" (مصاحبه شماره ۱۸)	چالش‌های اجتماعی
مختل شدن درمان	"دو جلسه بردیمش بعد دیگه کرونا شد تعطیل شد" (مصاحبه شماره ۱۷)	
تشدید تنش‌ها	"اینکه بچه همسالان خودشو نمیبینه یا خیلی محدود میبینه... مدرسه‌ام که الان نمی‌ره طبیعتاً این اتفاق نمیفته خوب بدتر میشه مشکلتش دیگه" (مصاحبه شماره ۱۵)	
محدود شدن روابط و تفریحات	"بخصوص توی کرونا اینکه بچه همسالان خودشو نمیبینه یا خیلی محدود میبینه" (مصاحبه شماره ۱۵)	چالش‌های والدین
عدم کنترل هیجانات	"من یکم ایراد از خودمه خودمو باید درس کنم من زود عصبانی میشم و همین رو بچه خیلی تأثیر می‌ذاره الان باید خودمو درست کنم بعد بچه" (مصاحبه شماره ۱۹). "باباش زود عصبانی میشه" (مصاحبه شماره ۱۶).	
افسردگی والدین	"مشکلات ازدواج دخترم روی منم تأثیر گذاشت و من آدمیم هستم که خیلی جوش می‌زنم... همه اینا افسردم کرده" (مصاحبه شماره ۱)	
استرس والدین	"آدمیم هستم که خیلی جوش می‌زنم کلاً استرسی هستم" (مصاحبه شماره ۱)	

مشغله زیاد	"باباش اصلاً براش وقت نمیداره یعنی نیست اکثر اوقات سر کاره خیلی دیر میاد و صبح زود میره آنچنان همو نمی‌بینیم" (مصاحبه شماره ۱۳).
حضور ناکافی	"ایشون (همسر) که نیستند ما خودمون تنها زندگی می‌کنیم" (مصاحبه شماره ۱۰).
اختلافات زناشویی	"چجوری بگم اصلاً همو درک نمی‌کنیم به سر سوزن تفاهم نداریم فقط با زور بچه‌ها با هم زندگی می‌کنیم" (مصاحبه شماره ۵).
مقایسه کودک با دیگران	"من خودم مقایسه می‌کنم می‌بینم... هرچی مقایسه کردن دیدم نه نسبت به بقیه عقب تره" (مصاحبه شماره ۷).
عدم پذیرش مشکل کودک	"اولش که فهمیدم مشکل یادگیری داره خیلی افسرده شده بودم گریه می‌کردم پارسال کلن تو خونه گریه می‌کردم آشپزی هم می‌کردم گریه می‌کردم" (مصاحبه شماره ۱۲).
بی‌توجهی و عدم پیگیری	"مشاوره رو من قبول دارم ولی اقامون میگه نه میگه بچه همه چیزش دست خودته برای همین اصلاً پیگیری نکردیم" (مصاحبه شماره ۵).
عدم شناخت ناتوانی‌های یادگیری	"نمیدونم والا اختلالش چه میدونم که در ساش ضعیفه نمیتونه بخونه بنویسه دیگه آوردمش اینجا بینم خوب میشه یا نه" (مصاحبه شماره ۷).
انتظارات تحصیلی بالا	"برای خودم خیلی مهمه این خوب درس بخونه شاگرد اولی چیزی بشه توی مدرسه" (مصاحبه شماره ۱۸).
بازی‌های متناسب	"بازی کم می‌کنیم. من خودم بیشتر آگه باشم آره ولی خانومم کمتر بیشتر درگیر تلویزیون متاسفانه" (مصاحبه شماره ۱۵). "بیشتر شوهرم کولشون میکنه چشماشونو میننده هم دیگه رو پیدا کنن" (مصاحبه شماره ۴).

سواد والدینی محدود

### بحث و نتیجه‌گیری

قرار داده‌اند. به‌عنوان مثال، این نتایج با نتایج کیم و کیم (۲۰۰۷) نیز همسو است ایشان در مطالعه خود پویایی خانواده را به‌وسیله شاخص‌هایی مانند انسجام، درگیری، استقلال، موفقیت، روشنفکری، سرگرمی و تفریح، اخلاق، سازمان‌دهی و کنترل توصیف نمودند. دایسون<sup>۱</sup> (۲۰۱۰) نیز در مطالعه تأثیرات ناتوانی یادگیری بر پویایی خانواده، شش بعد واکنش‌های عاطفی خانواده، ناهماهنگی فرزندپروری، حمایت خانواده، رابطه با مدرسه؛ تأثیرات گسترده در رابطه بین فرزندان و سازگاری خانواده را به‌عنوان مواردی که وجود یک کودک با ناتوانی یادگیری می‌تواند تحت تأثیر قرار دهد شناسایی کرد. کوسابا<sup>۲</sup> و همکاران (۲۰۱۴) نیز پویایی‌های خانواده مربوط به مراقبت‌های طولانی‌مدت برای سالمندان ژاپنی را مشتمل بر چهار عامل فاصله عاطفی، سرزنش نامناسب، انتقال مشکلات به نسل بعدی و الگوی رفتاری نامناسب می‌دانند. لاسکی<sup>۳</sup> و همکاران (۱۹۸۵) نیز پویایی‌های خانواده را در ۱۲ عامل در دو بعد مثبت (شخصی بودن، تقابل، انعطاف‌پذیری، ثبات، ارتباطات واضح و سازگاری نقش) و منفی (دشمنی، انزوا، سختی، عدم سازمان‌دهی، ارتباطات مبهم، تعارض نقش) طبقه‌بندی نمودند. همچنین مارتینز پامپلیگا و همکاران (۲۰۰۶) نیز پویایی‌های خانواده را در دو بعد تطبیق‌پذیری و انسجام توصیف نمودند.

پژوهش حاضر با هدف بررسی پویایی‌های خانواده کودکان با ناتوانی یادگیری در یک بافت کیفی با رویکردی پدیدارشناسانه انجام شد. بدین منظور پویایی‌های خانواده با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته مطالعه شد. تحلیل و کدگذاری یافته‌ها به پیدایش سه مضمون اصلی انجامید که عبارت‌اند از: مسائل کودک (شامل مضامین فرعی اختلالات همبود، سابقه رشدی و چالش‌های رفتاری کودک)؛ مسائل مدرسه و مسائل خانواده (شامل مضامین فرعی کارکردهای تحولی تربیتی، چالش‌های محیطی و اقتصادی خانواده و تأثیر روی خانواده، چالش‌های اجتماعی، چالش‌های والدین و سواد والدینی). یکی از ویژگی‌های این پژوهش که آن را نسبت به پژوهش‌های پیشین متمایز می‌کند، اتخاذ رویکرد پدیدار شناختی و بررسی موضوع از دیدگاه افراد درگیر در موضوع پژوهش بود. وجه تمایز دیگر پژوهش حاضر استفاده از رویکرد تحولی تفاوت‌های فردی مبتنی بر ارتباط است که با نگاهی کل‌گرا، موضوع پویایی‌های خانواده کودکان با ناتوانی‌های یادگیری را در یک بافت یکپارچه و با در نظر گرفتن تمامی جوانب آن مورد بررسی قرار داد.

نتایج بینش عمیقی در مورد پویایی‌های خانواده کودکان با ناتوانی‌های یادگیری به‌وجود آورد. در این پژوهش، الگوی به‌دست آمده پویایی‌های خانواده شامل سه مضمون اصلی تحت عنوان مسائل کودک، مسائل مدرسه، مسائل خانواده بود. پژوهش‌های دیگری نیز چندبعدی بودن پویایی‌های خانواده را مورد بررسی و تأیید

1. Dyson
2. Kusaba
3. Lasky

## ناتوانی‌های یادگیری

مسائل مدرسه دربرگیرنده عواملی است که مرتبط با مدرسه بوده و می‌تواند پویایی‌های خانواده را تحت تأثیر قرار دهد. کودکان با ناتوانی‌های یادگیری به سبب مشکلاتی که در یادگیری دارند، از طرف معلم و مدرسه مورد شمت‌ت قرار می‌گیرند و چون از نظر درسی نسبت به همسالان خود عملکرد ضعیف‌تری دارند، نیاز به توجه ویژه در این زمینه هستند. والدین بیان می‌کردند که نه تنها این توجه ویژه به‌خوبی و درستی انجام نمی‌شود، بلکه یک تدریس یکسان برای همه دانش‌آموزان انجام می‌شود که تناسبی با مشکلات این دانش‌آموزان ندارد. همچنین بسیاری از این کودکان علاوه بر تکالیف مدرسه، می‌بایست فعالیت‌ها و تمارینی که مریشان برای درمان آن‌ها در نظر می‌گیرند را نیز انجام دهند که این موضوع سبب افزایش حجم تکالیف می‌شود و بعضاً نمی‌توانند از پس تمام این تکالیف بر بیایند و از جانب معلم نیز پیگیری نمی‌شود. همه این مشکلات باعث می‌شود فضای خانواده به‌خاطر مشکلات درسی کودکان تحت تأثیر قرار گیرد. همسو با این نتایج، **دایسون (۲۰۱۰)** و **بیابانگرد (۱۳۸۷)** نیز ارتباط خانواده با مدرسه را به‌عنوان یکی از مواردی می‌دانند که می‌تواند پویایی‌های خانواده کودکان با ناتوانی یادگیری را تحت تأثیر قرار دهد.

### مضمون سوم: مسائل خانواده

منظور از مسائل خانواده، عواملی است که درون فضای خانواده می‌تواند به طرق مختلف، پویایی‌های مثبت و یا منفی در خانواده ایجاد کند. این مضمون خود شامل زیر مضمون‌های کارکردهای تحولی- تربیتی، چالش‌های اقتصادی و محیطی خانواده و تأثیرات مشکل یادگیری روی خانواده، چالش‌های اجتماعی، چالش‌های والدین و سواد والدینی محدود بود. طبق نظریه سیستم‌ها، خانواده یک کل است که اجزا آن را می‌سازند. خانواده محیطی است که پدر و مادر و فرزندان در آن با یکدیگر تعامل دارند؛ بنابراین، اگر فضای خانواده آشفته شود، نه تنها اعضا در آن احساس ناراحتی می‌کنند، بلکه فرزندان در حوزه‌های مختلف به‌ویژه تحصیلی آسیب جدی می‌بینند (**گلدنبرگ، گلدنبرگ، ۲۰۱۲**). رشد مطلوب و سالم فرزندان در تمام ابعاد مروهون ارتباط مؤثر و مطلوب والدین با فرزندان است (**قلعه شیخانی، ۱۳۹۴**). خانواده‌هایی که فضای آرام و جو مثبتی دارند، نقش مهمی در موفقیت تحصیلی فرزندان دارند (**قنبرپور عالم و همکاران، ۱۳۹۱**).

1. Sikorova & Polochova
2. Lerner & Johns
3. Heiman, & Berger
4. Goldenberg & Goldenberg

**متین و همکاران (۱۳۹۷)** تجارب مادران کودکان با ناتوانی‌های یادگیری را شامل سه مضمون اصلی احساسات ناخوشایند تجربه‌شده مادر، نگرانی‌های اجتماعی و تحصیلی و تنش و تعارض خانوادگی می‌دانند؛ بنابراین، می‌توان گفت الگوی چندعاملی برای شناسایی پویایی‌های خانواده، الگوی مناسبی است. وجه تمایز این پژوهش اما بررسی پویایی‌های خانواده کودکان با ناتوانی‌های یادگیری بود و نتایج نیز بیانگر ابعاد سه‌گانه کودک، مدرسه و خانواده بود که می‌تواند پویایی‌های خانواده را تحت تأثیر قرار دهند. در ادامه شرح مضمون‌های مذکور آمده است.

### مضمون نخست: مسائل کودک

این مضمون اشاره به ویژگی‌های جسمی و روانی دارد که می‌تواند ناشی از ناتوانی یادگیری باشد و یا بر ناتوانی یادگیری کودک تأثیرگذار باشد. این ویژگی‌های فردی می‌تواند پویایی خانواده را تحت تأثیر قرار دهد. نتایج تحلیل کیفی مصاحبه‌ها بیانگر مفاهیم مختلفی در مضمون مسائل فردی شامل اختلالات همبود با ناتوانی یادگیری، سابقه رشدی کودک و چالش‌های رفتاری کودک بود. عوامل تنش‌زای متعددی می‌توانند عملکرد خانواده را تحت تأثیر قرار دهند که از آن جمله می‌توان به وجود بیماری و اختلال در یکی از اعضای آن به‌ویژه فرزندان اشاره نمود (**سیکورووا و پلوچوا، ۲۰۱۴**). ناتوانی‌های یادگیری اغلب با مشکلات تحولی دیگر همچون مشکلات توجه، ناتوانی‌های حرکتی و نقص در مهارت‌های اجتماعی همراه می‌شود (**لرنر و جونز، ۲۰۱۴**). در این پژوهش نیز وجود برخی اختلالات همراه با ناتوانی یادگیری در کودکان توسط خانواده‌ها بیان شد. همان‌طور که خانواده در بروز و نگهداری اختلال نقش دارد، فرد مبتلا به یک اختلال هم می‌تواند بر سیستم خانواده اثر متقابل داشته باشد (**قادری، ۱۳۹۳**). **هیمان و برگر<sup>۳</sup> (۲۰۰۸)** خصوصیات فردی کودکان را یکی از عوامل تأثیرگذار بر فضای خانواده می‌دانند. این موضوع در مطالعات مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است. همسو با این یافته، نتایج پژوهش **بنانی و برجعلی (۱۳۹۷)** نشان داد خانواده‌هایی که کودک مبتلا به اختلالات اضطرابی دارند، جو عاطفی بدتری نسبت به خانواده‌های عادی دارند؛ بنابراین، مسائل فردی کودکان با ناتوانی‌های یادگیری می‌تواند واکنش‌هایی را در والدین ایجاد کرده و از این طریق بر ساختار و عملکرد خانواده تأثیر منفی بگذارد. این نتایج همچنین با نتایج پژوهش **محمودی و همکاران (۱۳۹۸)** نیز همسو است.

### مضمون دوم: مسائل مدرسه

(محمودی و همکاران، ۱۳۹۸). وضعیت اقتصادی-اجتماعی با ایجاد شرایط خاص (احساس درماندگی در والدین به علت بیکاری یا عدم ثبات مالی و...) و استرس‌زا می‌تواند باعث برانگیختن خشم والدین و تأثیر آن بر فرزندان شود که این موضوع می‌تواند باعث آشفته شدن فضای خانواده شود (وادل، ۲۰۱۲). خانواده‌هایی که وضعیت اقتصادی اجتماعی و تحصیلات بالاتری دارند، احتمالاً مهارت‌های حل مسئله بهتری دارند و استرس‌های کمتری در زندگی تجربه می‌کنند که این به پویایی محیط خانواده کمک می‌کند (کارولن و آلن، ۱۹۹۹). همسو با این نتایج، نتایج پژوهش محمودی و همکاران (۱۳۹۸) نشان می‌دهد محدود بودن فضای خانه برای تحرک و بازی کودکان می‌تواند منجر به ایجاد آشفتگی‌هایی در فضای خانواده سرزنش کودکان توسط والدین شود. نتایج پژوهش ضرغامی، نصیری، اژده فر و اژده فر (۱۳۹۲) نیز نشان می‌دهد عوامل محیطی به‌ویژه محیط فیزیکی می‌تواند نقش به‌سزایی در مشکلات رفتاری کودکان داشته باشد.

زیرمضمون دیگر مسائل خانواده، تأثیر مشکل یادگیری روی خانواده بود. همان‌طور که خانه و خانواده نقش کلیدی در رشد و یادگیری کودک ایفا می‌کند کودک نیز خانواده و اعضای آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین کودکی که اختلال دارد، می‌تواند تأثیر ویژه‌ای روی خانواده داشته باشد (سلیگمن و دارلینگ، ۲۰۱۳). وجود کودک مبتلا به ناتوانی یادگیری باعث ایجاد تنیدگی روانی در خانواده می‌شود، والدین کودکان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری، استرس زیادی را متحمل می‌شوند و این فرآیند سبب آسیب جدی به چرخه خانوادگی نظیر عملکرد و روابط والدین با فرزندان می‌گردد (کوشکی، ۱۳۹۸). بزرگ کردن کودکی با ناتوانی یادگیری اغلب تنش‌زا است و والدین آن‌ها با مسائل متنوعی در رابطه با نیازهای ویژه فرزندان مواجه می‌شوند و معمولاً تنش بیشتری را نسبت به والدین کودکان عادی تجربه می‌کنند (مرکیج، کیکا و سیماکو، ۲۰۱۳). این نتایج با پژوهش هیکی و همکاران<sup>۱</sup> (۲۰۱۸) نیز همسو است.

چالش‌های اجتماعی یکی از دیگر زیرمضمون‌های مسائل خانواده بود که نشان‌دهنده نقش شرایط اجتماعی در پویایی خانواده بود. مسائلی که در این زیرمضمون قرار گرفتند، بیانگر تأثیرات شرایط فعلی جامعه

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که وضعیت و سلامت جسمانی و روانی والدین، وضعیت اقتصادی اجتماعی، تعداد فرزندان، اشتغال والدین ثبات و کیفیت زناشویی و وجود حمایت خانوادگی و باورهای ذهنی والدین می‌تواند نقش مهمی در کاهش تنش در خانواده داشته باشد (دادستان و همکاران، ۱۳۸۶). محیط خانواده نامطلوب که با ویژگی‌هایی مانند برخورداری از سطوح بالای تعارض خانوادگی، فقر ارتباطی یا ارتباط منفی با والدین و کمبود حمایت والدین، مشخص می‌شود، از تأثیرات منفی و عمیقی بر رشد مهارت‌های اجتماعی خاص در کودکان مانند توانایی شناسایی راه‌حل‌های غیر پرخاشگرانه در برابر مشکلات میان فردی یا خود را به جای دیگری گذاشتن، برخورداری است (لوپز، پرز، اوچائو و رویز، ۲۰۰۸). همسو با این نتایج، پژوهش‌های مختلفی نیز موارد متعددی از جمله کنش‌ها و واکنش‌های موجود در خانواده، الگوهای روابط و تعاملات اعضای خانواده، نگرانی‌ها و منابع استرس، تعارضات، کیفیت زندگی و وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ارزش‌ها و باورها، ویژگی‌های شخصیتی اعضای خانواده، الگوهای فرزند پروری و... را به‌عنوان یک عامل مؤثر در پویایی‌های خانواده معرفی می‌کنند (پریکت، ۲۰۱۸؛ دلایبرا و همکاران، ۲۰۱۵؛ بکوار و بکوار، ۲۰۱۳؛ سکستون، ۲۰۱۹؛ کیم و کیم، ۲۰۰۷).

کارکردهای تحولی تربیتی به‌عنوان نخستین زیرمضمون مسائل خانواده، به این موضوع اشاره می‌کند که چگونه کودک در جریان روزمره خود، توانمندی‌های اجتماعی، شناختی، حرکتی، فضایی، حسی و زبانی خود را جهت تحقق اهداف مهم کارکردی به‌گونه‌ای یکپارچه مورد استفاده قرار می‌دهد (امین یزدی و همکاران، ۱۳۹۴). پژوهش‌های مختلفی نیز کارکردهای مختلف خانواده همچون صمیمیت (هلکر و سنیترا، ۲۰۱۶)؛ ارتباط (کاروالهو، فرانسیسکو و رلواس، ۲۰۱۵)؛ حل مساله (حسینی و عباسفرد، ۱۳۹۶)؛ ایجاد بازنمایی‌های ایده‌ها (احمدیان، ۱۳۸۴)؛ تفکر منطقی (هنری، ساگر و پلانکت، ۱۹۹۶) و انضباط (فورنهام، بیٹی، بوث، پاتل ولوزینسکایا، ۲۰۱۱) را به‌عنوان عوامل مؤثر در پویایی خانواده ذکر کرده‌اند.

زیرمضمون دیگر مسائل خانواده، چالش‌های اقتصادی و محیطی، شامل مفاهیمی چون نقش مشکلات اقتصادی در آرامش خانواده، نقش مشکلات اقتصادی در درمان، محدود بودن فضای بازی و حرکت بود. شرایط فشارآور اقتصادی که منجر به آشفتگی و بی‌حوصلگی در والدین می‌شود، باعث می‌شود والدین قادر به رسیدگی به مشکلات آموزشی و درمانی کودک خود نباشند

1. López, Perez, Ochoa, & Ruiz
2. Helker & Wosnitza
3. Carvalho, Francisco & Relvas
4. Henry, Sager & Plunkett
5. Furnham, Batey, Booth, Patel & Lozinskaya
6. Waddell
7. Carolan, & Allen
8. Seligman & Darling
9. Merkaj, Kika & Simaku
10. Hickey

## ناتوانی‌های یادگیری

حاشیه‌ای مختلفی همچون مشکلات عزت‌نفس؛ خود پنداره ضعیف؛ رشد اجتماعی نامناسب و ... خواهد شد. (شهرکی پور و همکاران، ۱۳۸۸). همسو با این نتایج، پژوهش‌های متعددی نشان می‌دهند عوامل مرتبط با سواد والدینی همچون شناخت و اطلاع از مشکل فرزند (محمودی و همکاران، ۱۳۹۸)؛ مقایسه توانمندی‌های کودکان با یکدیگر (دایسون، ۲۰۱۰)، داشتن انتظارات تحصیلی منصفانه از کودک و پیگیری مداوم مشکلات فرزندان توسط والدین (قنبرپور و همکاران، ۱۳۹۱)، بازی‌های متناسب با مشکلات و معلولیت‌های کودکان (هندرسون و برلا، ۱۹۹۵) به طور مستقیمی با پویایی و ساختار خانواده رابطه دارد.

در مجموع نتایج به‌دست آمده بینش مثبت و عمیقی را برای درمانگران ناتوانی‌های یادگیری در جهت شناخت پویایی‌های خانواده کودکان با ناتوانی‌های یادگیری ایجاد کرد. پیشنهاد می‌شود درمانگران مضامین به‌دست آمده و اثر آن را در درمان مورد توجه قرار دهند. همچنین آموزش دوره‌های فرزندپروری مبتنی بر مضامین به‌دست آمده جهت بهبود پویایی‌های خانواده کودکان با ناتوانی یادگیری پیشنهاد می‌گردد.

## ملاحظات اخلاقی

### پیروی از اصول اخلاق پژوهش

اصول اخلاقی تماماً در این مقاله رعایت شده است. شرکت کنندگان اجازه داشتند هر زمان که مایل بودند از پژوهش خارج شوند. همچنین همه شرکت کنندگان در جریان روند پژوهش بودند. این پژوهش دارای کد تاییدیه رعایت اصول اخلاقی با شماره IR.UM.REC.1400.184 کمیسیون اخلاق پژوهش دانشگاه فردوسی مشهد است.

## حامی مالی

این تحقیق هیچ‌گونه کم مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

## مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی، اجرا و نگارش همه بخش‌های پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

## تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

1. Thero
2. Asarnow, Jaycox & Tompson
3. Quine & Pahl
4. Henderson & Berla

که عمدتاً درگیر همه‌گیری کروناویروس، مشکلات اقتصادی ناشی از آن و محدودیت‌های ایجاد شده به‌خاطر این وضعیت بود. پژوهش‌های (۲۰۲۱) نشان می‌دهد پویایی‌های خانواده پس از همه‌گیری کرونا تحت تأثیر قرار گرفته است. همسو با این نتایج، هیمان و برگر (۲۰۰۸) مسائل اجتماعی را از جمله عوامل مؤثر بر پویایی خانواده می‌دانند و معتقدند عوامل اجتماعی با حمایت خانواده رابطه مستقیم دارد. همچنین متین و همکاران (۱۳۹۷) نگرانی‌های اجتماعی را به‌عنوان یکی از مسائل مهم در بررسی تجارب مادران کودکان با ناتوانی‌های یادگیری معرفی می‌کنند.

چالش‌های والدین اشاره به مسائلی دارد که به هر یک از والدین مربوط است و می‌تواند پویایی خانواده را تحت تأثیر قرار دهد. بررسی والدین کودکان با ناتوانی یادگیری نشان داد این والدین در کنترل هیجانات خود ناتوان هستند، برخی از آن‌ها دچار افسردگی و استرس زیاد هستند، مشغله زیادی دارند و برخی از والدین حضور فیزیکی ندارند. برخی نیز اختلافات زناشویی داشتند. هنگامی که یکی از والدین (هر دو) مشکلات روانی داشته باشند، قادر نخواهند بود در خانواده به وظایف خود عمل کنند و این موضوع باعث بروز تعارضاتی در افراد خانواده می‌شود و تنش‌های موجود در خانواده را بیشتر می‌کند (آسارنوو، جایکوکس و تامسون، ۲۰۰۱). والدین کودکان با ناتوانی یادگیری نسبت به والدین کودکان عادی، محدودیت‌هایی از قبیل بهداشت، احساس محرومیت و سطوح بالاتری از استرس و افسردگی را تجربه می‌کنند (کوئین و پال، ۱۹۸۵). نتایج پژوهش هیمان و برگر (۲۰۰۸) نیز همسو با این نتایج نشان می‌دهد خانواده‌هایی که کودکان با ناتوانی یادگیری دارند، استرس و افسردگی بیشتری را تجربه می‌کنند.

سواد والدینی محدود بیانگر نه صرفاً سواد تحصیلی والدین، بلکه به‌عنوان یک موضوع فراتر از آن و شامل مفاهیمی همچون مقایسه کودک با دیگران، عدم پذیرش مشکل کودک، بی‌توجهی و عدم پیگیری مشکل یادگیری، عدم شناخت ناتوانی یادگیری، انتظارات تحصیلی بالا، بازی متناسب با مشکل یادگیری کودک بود. والدین در صورت کسب نگرش مناسب و آگاهی لازم در زمینه ناتوانی‌های یادگیری، می‌توانند بر بسیاری از این مشکلات غلبه کنند و چه بسا کودکی که ناتوانی یادگیری دارد، با حمایت‌های خانواده بتواند موفقیت‌های چشمگیری هم کسب کند؛ درحالی که اگر خانواده نسبت به مشکل یادگیری فرزند خود بی‌اطلاع باشد و یا نگرش منفی یا غلطی داشته باشد، فرزندشان از هر لحاظ تحت فشار قرار گرفته و دچار مسائل

## منابع

قلعه شیخانی، ف. (۱۳۹۴). رابطه بین پویایی‌های محیط خانواده با سبک‌های هویت‌یابی (با بررسی نقش واسطه‌ای سبک فرزند پروری). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره خانواده دانشگاه کردستان.

قنبرپور عالم، ض.، فرح‌بخش، ک. و اسمعیلی، م. (۱۳۹۱). بررسی و مقایسه روابط خانوادگی دانش‌آموزان موفق و ناموفق در تحصیل. فصلنامه خانواده‌پژوهی. ۳۱(۸)، ۳۳۷-۳۵۳.

[https://jfr.sbu.ac.ir/article\\_96104.html](https://jfr.sbu.ac.ir/article_96104.html)

کوشکی، س. (۱۳۹۸). بررسی مقایسه‌ای جو عاطفی خانواده، روابط والد-فرزندی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانش‌آموزان پسر با و بدون ناتوانی‌های یادگیری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.

متین، ح.، احمدی، ص. و جلالی، م. (۱۳۹۷). پدیدارشناسی تجارب مادران با فرزند مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری. روان‌شناسی خانواده، ۲(۵)، ۵۳-۶۴. [https://www.ijfpjournal.ir/article\\_245545.html](https://www.ijfpjournal.ir/article_245545.html)

محمودی، ن.، موسوی، ر.، غلامعلی لواسانی، م. و غباری بناب، ب. (۱۳۹۸). بررسی عوامل تأثیرگذار اقتصادی و ساختار خانواده بر اختلال بیش‌فعالی و نقص توجه کودکان. پژوهش‌های مشاوره، ۱۸(۶۹)، ۱-۱۵.

<http://iran counseling.ir/journal/article-1-1031-fa.html>  
نجمی، ب. (۱۳۸۹). رابطه صفات شخصیتی والدین با نوع اختلالات رفتاری کودکان. مجله اصول بهداشت روانی، ۱۲(۲)، ۵۲۲-۵۳۳.

[https://jfmh.mums.ac.ir/article\\_1092.html](https://jfmh.mums.ac.ir/article_1092.html)

## References

- Abrams, J. C., & Kaslow, F. W. (1976). Learning disability and family dynamics: A mutual interaction. *Journal of Clinical Child Psychology*, 5(1), 35-40. [Doi.10.1080/15374417609532692]
- Asarnow, J. R., Jaycox, L. H., Tompson, M. C. J. J. o. C. C., & Psychology, A. (2001). Depression in youth: Psychosocial interventions. 30(1), 33-47. [Doi.10.1207/S15374424JCCP3001\_5]
- Becvar, D. S., & Becvar, R. J. (2013). *Family therapy: A systemic integration*: Pearson Education Boston, MA. <https://phd-cs.colorado.edu>
- Carolan, M. T., & Allen, K. R. J. J. o. F. I. (1999). Commitments and constraints to intimacy for African American couples at midlife. 20(1), 3-24. [Doi.10.1177/019251399020001001]
- Carvalho, J., Francisco, R., & Relvas, A. P. J. C. i. H. B. (2015). Family functioning and information and communication technologies: How do they relate? A literature review. 45, 99-108. [Doi: 10.1016/j.chb.2014.11.037]
- Cui, M., & Hong, P. J. F. R. (2021). COVID-19 and Mental Health of Young Adult Children in China: Economic Impact, Family Dynamics, and Resilience. [Doi.10.1111/fare.12573]
- Delalibera, M., Presa, J., Coelho, A., Barbosa, A., Franco, M. H. P. J. C., & Coletiva, S. (2015). Family dynamics during the grieving process: a systematic literature review. 20, 1119-1134. [Doi.10.1177/01925168274284]

احمدیان، ف. (۱۳۸۴). رابطه بین شیوه‌های فرزند پروری و سرآمد دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی دانشگاه تبریز

اصغری نکاح، س.م. (۱۳۹۱). چرایی و چگونگی پیشگیری از اختلالات ویژه یادگیری به مثابه معلولیتی پنهان (با تمرکز بر اختلال ویژه خواندن). دومین همایش پیشگیری از معلولیت‌ها. سازمان آموزش و پرورش استثنایی. تهران.

<https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1038619.html>

امین‌زیدی، س.ا.، عالی، ش.، رجائی، ع. و کریمیان، ج. (۱۳۹۴). بهداشت روانی نوزادان و کودکان رویکرد تحول‌یابنده به سنجش و درمان. مشهد: فرانگیزش.

بنایی، م. و برجعلی، م. (۱۳۹۷). مقایسه جو عاطفی خانواده کودکان دارای اختلال اضطرابی با کودکان عادی، اولین کنگره بین‌المللی و پنجمین کنگره ملی آموزش و سلامت کودکان پیش از دبستان، تهران. <https://civilica.com/doc/786333/>

بیابانگرد، ا. (۱۳۸۷). روش‌های پیشگیری از افت تحصیلی. (چاپ ششم). تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.

حسن‌پور، م. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر تقویت قابلیت‌های پایه هیجان‌کارکردی بر رفع ناتوانی‌های یادگیری دانش‌آموزان. چهارمین همایش ملی روان‌شناسی تربیتی شناختی.

<https://civilica.com/doc/1040493/>

حسینی، ا. و عباسفرد، ز. (۱۳۹۶). فرآیند خانواده در کودکان مبتلا به اختلال کمبود توجه/بیش‌فعالی و کودکان مبتلا به اختلال یادگیری، ششمین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران، تهران.

<https://civilica.com/doc/732696/>

دادستان، پ.، احمدی ازغندی، ع. و حسن‌آبادی، ح. (۱۳۸۵). تنیدگی والدینی و سلامت عمومی: پژوهش درباره رابطه تنیدگی حاصل از والدگری با سلامت عمومی در مادران پرستار و خانه‌دار دارای کودکان خردسال. فصل‌نامه روان‌شناسان ایرانی، ۲(۷)، ۱۷۱-۱۸۴.

[https://jip.stb.iau.ir/article\\_512421.html](https://jip.stb.iau.ir/article_512421.html)

شهرکی‌پور، ح.، کریم‌زاده، ص. و کرامتی، م. (۱۳۸۸). بررسی اثر آموزش زندگی‌خانوادگی در کاهش تنیدگی والدینی مادران دارای کودکان اختلال یادگیری در خواندن و نوشتن. فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، ۴(۳)، ۴۷-۶۲.

[Doi:20.1001.1.20081138.1388.4.3.3.6]

ضرغامی، ا.، نصیری، ن.، اژده‌فر، ش. و اژده‌فر، ل. (۱۳۹۲). تأثیر عوامل کیفی محیط بر کاهش اختلال رفتاری کودکان ۵-۷ ساله. فصلنامه پایش، ۱۲(۴)، ۴۱۴-۴۰۳.

[Doi:20.1001.1.16807626.1392.12.4.9.4]

قادری، س. (۱۳۹۳). نقش پویایی‌های خانوادگی، تاب‌آوری و شناخت‌های افسرده‌زا در افسردگی بالینی نوجوانان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی دانشگاه سمنان.

- Dyson, L. J. L. D. Q. (2010). Unanticipated effects of children with learning disabilities on their families. *33*(1), 43-55. [Doi.10.1177/073194871003300104]
- Furnham, A., Batey, M., Booth, T. W., Patel, V., Lozinskaya, D. J. T. s., & creativity. (2011). Individual difference predictors of creativity in Art and Science students. *6*(2), 114-121. [Doi.10.1016/j.tsc.2011.01.006]
- Given, L. M. (2008). *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*: Sage publications. <https://edge.sagepub.com/system/files/C9Fieldnotes.pdf>
- Goldenberg, H., & Goldenberg, I. (2012). Family therapy: An overview. <https://www.amazon.com/Family-Therapy-Overview-Herbert-Goldenberg/dp/1111828806>
- Graham, S., Hebert, M., Fishman, E., Ray, A. B., & Rouse, A. G. J. J. o. l. d. (2020). Do children classified with specific language impairment have a learning disability in writing? A meta-analysis. *53*(4), 292-310. [Doi.10.1177/0022219420917338]
- Greenspan, S. I., Wieder, S. J. (1997). Developmental patterns and outcomes in infants and children with disorders in relating and communicating: A chart review of 200 cases of children with autistic spectrum diagnoses. *1*, 87-142. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.459.4576&rep=rep1&type=pdf>
- Grigorenko, E. L., Compton, D. L., Fuchs, L. S., Wagner, R. K., Willcutt, E. G., & Fletcher, J. M. J. A. P. (2019). Understanding, educating, and supporting children with specific learning disabilities: 50 years of science and practice. [Doi.10.1037/amp0000452]
- Halahan, d. P., Lloyd, J., Kauffman, J., Weiss, M., & Martinez, E. J. T. b. H. A. (2011). Learning disabilities (basics, features, and effective teaching <https://www.amazon.com/Learning-Disabilities-Foundations-Characteristics-Effective/dp/0205388671>
- Härkönen, J., Bernardi, F., & Boertien, D. J. E. j. o. p. R. e. d. d. (2017). Family dynamics and child outcomes: An overview of research and open questions. *33*(2), 163. [Doi.10.1007/s10680-017-9424-6]
- Heiman, T., & Berger, O. J. R. i. d. d. (2008). Parents of children with Asperger syndrome or with learning disabilities: Family environment and social support. *29*(4), 289-300. [Doi.10.1016/j.ridd.2007.05.005]
- Helker, K., & Wosnitzer, M. J. I. j. o. e. r. (2016). The interplay of students' and parents' responsibility judgements in the school context and their associations with student motivation and achievement. *76*, 34-49. [Doi.10.1016/j.jjer.2016.01.001]
- Henderson, A., Berla, N. J. C. f. L., & Education. (1995). *The family is critical to students' achievement*. Washington, DC. <https://eric.ed.gov/?id=ED375968>
- Henry, C. S., Sager, D. W., & Plunkett, S. W. J. F. R. (1996). Adolescents' perceptions of family system characteristics, parent-adolescent dyadic behaviors, adolescent qualities, and adolescent empathy. 283-292. [Doi.10.2307/585500]
- Hickey, E. J., Hartley, S. L., & Papp, L. J. F. p. (2020). Psychological well-being and parent-child relationship quality in relation to child autism: An actor-partner modeling approach. *59*(2), 636-650. [Doi.10.1111/famp.12432]
- Kim, H. S., & Kim, H. S. (2007). Development of a family dynamic environment Scale for Korean adolescents. *Public Health Nursing*, *24*(4), 372-381. [Doi.10.1111/j.1525-1446.2007.00646.x]
- Kusaba, T., Sato, K., Matsui, Y., Matsuda, S., Ando, T., Sakushima, K., ... & Fukuhara, S. (2014). Developing a scale to measure family dynamics related to long-term care, and testing that scale in a multicenter cross-sectional study. *BMC family practice*, *15*(1), 1-7. [Doi.10.1186/1471-2296-15-134]
- Lasky, P., Buckwalter, K. C., Whall, A., Lederman, R., Speer, J., McLane, A.,... Rees, B. L. J. W. J. o. N. R. (1985). Developing an instrument for the assessment of family dynamics. *7*(1), 40-57 [Doi: 10.1177/0092055X8500700105]
- Lerner, J. W., & Johns, B. (2014). *Learning disabilities and related disabilities: Strategies for success*: Cengage Learning. [https://books.google.com/books?id=\\_84IzgEACAAJ&dq=Lerner](https://books.google.com/books?id=_84IzgEACAAJ&dq=Lerner)
- López, E. E., Pérez, S. M., Ochoa, G. M., & Ruiz, D. M. J. J. o. a. (2008). Adolescent aggression: Effects of gender and family and school environments. *31*(4), 433-450. [Doi. 10.1016/j.adolescence.2007.09.007]
- Madrigal, A. C. (2006). *The direct and indirect effects of family environment and community violence exposure on Latino middle-school age youth's psychological distress and risk for gang affiliation*: University of Nevada, Reno. [Doi.10.1177/019251399020001001]
- Martínez-Pampliega, A., Iraurgi, J., Galíndez, E., Sanz, M. J. I. J. o. c., & psychology, h. (2006). Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale (FACES): desarrollo de una versión de 20 ítems en español. *6*(2), 317-338. <https://www.redalyc.org/pdf/337/33760207.pdf>
- Merkaj, V., Kika, M., & Simaku, A. J. A. J. o. I. S. (2013). (Symptoms of stress, depression and anxiety between parents of autistic children and parents of typically developing children. *2*(2), 345. [Doi.10.5901/ajis.2013.v2n2p345]
- Molina-Azorin, J. F. (2016). Mixed methods research: An opportunity to improve our studies and our research skills. [https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/55590/1/2016\\_Molina-Azorin\\_EJM&BE.pdf](https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/55590/1/2016_Molina-Azorin_EJM&BE.pdf)
- Patrick, S., Sells, J. N., Giordano, F. G., & Tollerud, T. R. J. T. f. j. (2007). Intimacy, differentiation, and personality variables as predictors of marital satisfaction. *15*(4), 359-367 [Doi.10.1177/1066480707303754]
- Prickett, K. C. J. J. o. f. i. (2018). Nonstandard work schedules, family dynamics, and mother-child interactions during early childhood. *39*(4), 985-1007. [Doi.10.1177/019251399020001001]
- Quine, L., & Pahl, J. J. T. B. j. o. s. w. (1985). Examining the causes of stress in families with severely mentally handicapped children. *15*(5), 501-517. [Doi.10.1093/oxfordjournals.bjsw.a055135]
- Sainio, P. J., Eklund, K. M., Ahonen, T. P., & Kiuru, N. H. J. J. o. l. d. (2019). The role of learning difficulties in adolescents' academic emotions and academic achievement. 0022219419841567. [Doi.10.1177/0022219419841567]

- Seligman, M., & Darling, R. B. J. I. J. o. E. C. (2013). Ordinary families, special children: A systems approach to childhood disability. *5*(1), 66-69. [Doi.10.1037/1091-7527.25.4.453]
- Sexton, T. L. (2019). Functional family therapy: An evidence-based, family-focused, and systemic approach for working with adolescents and their families. [Doi.10.1037/0000101-011]
- Sikorová, L & , Polochová, M. J. K. (2014). Coping strategies of family with a chronically ill child. *16*(1), e31-e38. [Doi.10.1016/j.kontakt.2014.01.002]
- Smith-Foley, S., Dunn, W. J. J. o. O. T., Schools, & Intervention, E. (2019). Qualitative Research: Perceptions of the Developmental, Individual Differences, Relationship-Based (DIR) Model among Preschool Staff in a Public-School Setting. *12*(4), 417-426. [Doi.10.1080/19411243.2019.1647812]
- Thayer, F., & Bloomfield, B. S. J. T. A. i. P. (2021). An evaluation of a developmental individual differences relationship-based (DIR®)-creative arts therapies program for children with autism. *73*, 101752. [Doi.10.1016/j.aip.2020.101752]
- Tomlinson, B., White, M. A., & Wilson, M. E. J. J. o. A. N. (1990). Family dynamics during pregnancy. *15*(6), 683-688. [Doi.10.1111/j.1365-2648.1990.tb01891.x]
- Van Manen, M. (2016). *Writing in the dark: Phenomenological studies in interpretive inquiry*: Routledge. [Doi.10.4324/9781315415574]
- Waber, D. P., Boiselle, E. C., Forbes, P. W., Girard, J. M., & Sideridis, G. D. J. J. o. I. d. (2019). Quality of life in children and adolescents with learning problems: Development and validation of the ld/qol15 scale. *52*(2), 146-157. [Doi.10.1177/0022219418775119]
- Waddell, N. (2012). *Childhood Factors Affecting Aggressive Behaviors*. East Tennessee State University, <https://www.proquest.com/openview/7404b51d7a88cdf9a24705c794c8fd8/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750>
- Wieder, S. (2020). Reuniting Development and Infant Mental Health through the DIR Model. In *Autism 360°* (pp. 235-253): Elsevier. [Doi.10.1016/B978-0-12-818466-0.00013-7]
- Ahmadian, F. (2008). *The relationship between parenting styles and students' reputation*. (Master). University of Tabriz ,Tabriz. [In Persian].<https://psychology.tabrizu.ac.ir/>
- Amin Yazdi, S. A., Aali, S., Raja'i, A., & Karimian, J. (2016). *Infant and Child Mental Health An Integrated Human Transformation Approach to Assessment and Treatment*. Mashhad: Farangizesh. [In Persian]
- Asghari Nekah, S. M. (2013). *Why and how to prevent learning disabilities as a hidden disability (focusing on reading disabilities)*. Paper presented at the The second conference on the prevention of disabilities. Exceptional Education Organization., Tehran. [In Persian]. <https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1038619.html>
- Banani, M., & Borjali, M. (2018). *Comparison of emotional atmosphere of families of children with anxiety disorders with normal children*. Paper presented at the First International Congress and Fifth National Congress of Preschool Education and Health, Tehran. [In Persian]. <https://civilica.com/doc/786333/>
- Biabangard, A. (2009). *Methods of preventing academic failure* (Sixth edition ed). Tehran: Publications of the Association of Parents and Educators [In Persian].
- Dadsetan, P., Ahmadi Azgandi, A., & Hassanabadi, H. (2006). Parental stress and general health: Research on the relationship between parenting stress and general health in nursing and housewife mothers with young children. *Iranian Psychologists Quarterly*, *7*, 171-184. [In Persian].[http://jip.azad.ac.ir/article\\_512421.html](http://jip.azad.ac.ir/article_512421.html)
- Ghaderi, S. (2015). *(The role of family dynamics, resilience and depressive cognitions in adolescent clinical depression*. (Master). Semnan University., Semnan.
- Ghanbarpour Alam, Z., Farahbakhsh, K., & Esmaili, M. (2012). Investigating and comparing the family relationships of successful and unsuccessful students in education. *Family Research Quarterly*, *8*(31), 337-353. [In Persian]. [https://jfr.sbu.ac.ir/article\\_96104.html](https://jfr.sbu.ac.ir/article_96104.html)
- Hassanpour, M. (2018). *Investigating the effect of strengthening the basic capabilities of functional emotion on eliminating students' learning disabilities*. (Master). (Sanabad Institute of Higher Education, Mashhad [In Persian]. <https://civilica.com/doc/1040493/>
- Hosseini, A. S., & Abbasfard, Z. (2018). The family process in children with attention deficit / hyperactivity disorder and children with learning disabilities. *Contemporary Psychology*, *12*, 591-594. [In Persian]. <https://www.sid.ir/fa/seminar/ViewPaper.aspx?ID=92817>
- Kushki, S. (2020). *A comparative study of family emotional climate, parent-child relationships and social responsibility in male students with and without learning disabilities*. Allameh Tabatabai University., Tehran. [In Persian]
- Mahmoudi, n., mousavi, r., Golamali Lavasani, M., & Ghojari Bonab, B. (2019). Investigating the Effective Factors and Family Structure on Children's ADHD. *Journal of counseling research*, *18*(69), 230-253. [In Persian]. [Doi.10.29252/jcr.18.69.230]
- Matin, H., Ahmadi, S., & Halali, M. (2019). Phenomenology of mothers' experiences with children with learning disabilities. *Family Psychology*, *5*(2), 53-64. [In Persian]. [https://www.ijfpjournal.ir/article\\_245545.html](https://www.ijfpjournal.ir/article_245545.html)
- Najmi, B., & Hassanzadeh, A. (2010). The relationship between parents' personality traits and the type of behavioral disorders in children. *Journal of Principles of Mental Health*, *12*(2), 522-533. [In Persian] [Doi.10.29252/jcr.18.69.230]
- Qala Sheikhani, F. (2016). *Relationship between family environment dynamics and identity styles (by examining the mediating role of parenting style)*. (Master). university of Kurdistan, Kurdistan. [In Persian]
- Shahrakipour, H., Karimzadeh, S., & Keramati, M. (2010). The effect of family life education on reducing parental stress of mothers with children with learning disabilities in reading and writing. *Quarterly Journal of New Thoughts in Educational Sciences.*, *4*. ٤٧-٤٧ (٣) [In Persian]. [Doi.20.1001.1.20081138.1388.4.3.3.6 ]
- Zarghami, E., Nasiri, N., Azhdefar, S., & Azhdefar, L. (2014). The effect of environmental quality factors on reducing behavioral disorders in children aged 5-7 years. *Payesh Quarterly.*, *12*(4), 403-414. [In Persian]. [Doi.20.1001.1.16807626.1392.12.4.9.4 ]